

RAQAMLI TAHDIDLAR VA SOG‘LOM OILAVIY MUHIT: ZAMONAVIY DAVRDA STEREOTIPLARDAN XOLI OTA-ONALIK.

Andijon Davlat Pedagogika Instituti
Pedagogika yo‘nalishi 2- bosqich magistranti
Jamolova Mushtariybegim Bobirjon qizi
ORCID-0009-0000-5780-7428

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19453368>

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli dunyo xatarlari sharoitida sog‘lom oila psixologiyasini saqlash va yoshlarda ma’naviy-axloqiy immunitetni shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda gender stereotiplarining farzand tarbiyasiga ta’siri va ijtimoiy ongning zamonaviy transformatsiyasi ko‘rib chiqiladi. Muallif axborot xuruji qarshi kurashda oila, diniy tashkilotlar va davlat siyosatining integratsiyalashgan rolini ochib beradi. Maqolada stereotiplardan xoli tarbiya usullari va oilaviy munosabatlarni barqarorlashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli dunyo, oila psixologiyasi, ma’naviy immunitet, gender stereotiplari, ijtimoiy institutlar, axborot xuruji, tarbiya.

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы сохранения здоровой семейной психологии и формирования духовно-нравственного иммунитета у молодежи в условиях угроз цифрового мира. В исследовании рассматривается влияние гендерных стереотипов на воспитание детей и трансформация общественного сознания под воздействием современных технологий. Автор раскрывает интегрированную роль семьи, религиозных организаций и государственной политики в противодействии информационным атакам. В статье предложены методы воспитания, свободные от стереотипов, и практические рекомендации по стабилизации семейных отношений.

Ключевые слова: цифровой мир, семейная психология, духовный иммунитет, гендерные стереотипы, социальные институты, информационная атака, воспитание.

Abstract: This article analyzes the challenges of maintaining healthy family psychology and developing spiritual and moral immunity among youth amidst the risks of the digital world. The study examines the impact of gender stereotypes on child-rearing and the transformation of social consciousness under modern influences. The author explores the integrated roles of the family, religious organizations, and state policy in countering information attacks. The article proposes parenting methods free from stereotypes and offers practical recommendations for stabilizing family dynamics in the modern era.

Keywords: digital world, family psychology, spiritual immunity, gender stereotypes, social institutions, information threats, upbringing.

XXI asr - axborot texnologiyalari va global raqamli transformatsiyalar davri sifatida insoniyat sivilizatsiyasining yangi bosqichini belgilab berdi. Biroq, texnologik taraqqiyot o‘zi bilan birga an‘anaviy qadriyatlar, oilaviy munosabatlar va yoshlar tarbiyasiga nisbatan jiddiy xavf-xatarlarni ham olib keldi. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi - raqamli dunyo xatarlari sharoitida sog‘lom oila psixologiyasini saqlab qolish mexanizmlarini tahlil qilish hamda stereotiplardan xoli tarbiya usullarini ishlab chiqishdan iborat. Bunda oila, diniy tashkilotlar va davlat siyosati kabi ijtimoiy institutlarning o‘zaro integratsiyalashgan rolini aniqlash markaziy vazifa sifatida belgilanadi. Ayniqsa, internet orqali faol singdirilayotgan “ommaviy madaniyat” unsurlari oila psixologiyasidagi an‘anaviy muvozanatni buzishga, ota-ona va farzand o‘rtasidagi ishonchli

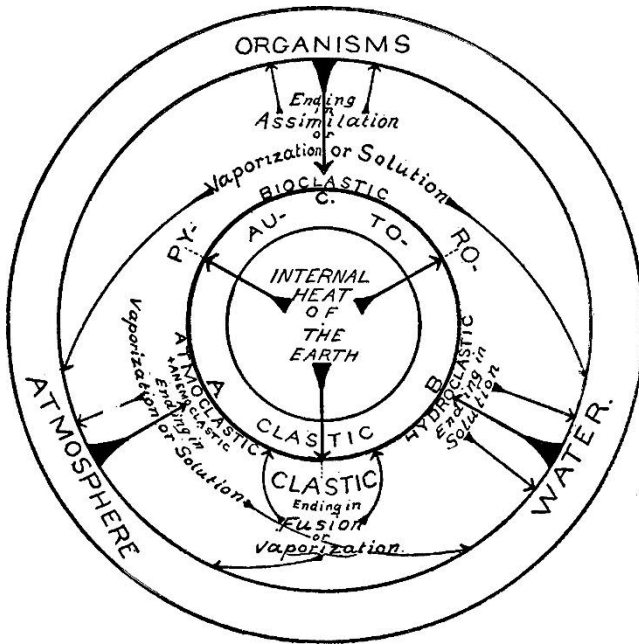
muloqot tizimini zaiflashtirishga qaratilgani bilan xavflidir. Bunday sharoitda yoshlarda tashqi axborot bosimiga qarshi bardoshli, mustahkam ma’naviy-axloqiy immunitet hosil qilish hayotiy zaruriyatga aylandi. Axborot xurujlari va psixologik deformatsiya.

Raqamli dunyo xatarlari bugungi kunda shunchaki texnologik viruslar emas, balki inson ongi va qadriyatlar tizimini nishonga olgan “mafkuraviy viruslar” ko’rinishida namoyon bo’lmoqda. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, axborot xurujlari ko’pincha jamiyatning eng zaif va emotsional qatlami - yoshlarga qaratiladi. Axborot xuruji shaxsning tanqidiy fikrlash qobiliyatini susaytirib, unda sun’iy ehtiyojlar va begona ideallarni shakllantirishga xizmat qiladi [2, B-112].

Tahlillarimizga ko’ra, axborot xurujining asosiy xavfi shundaki, u oila a’zolari o’rtasidagi ma’naviy masofani uzaytiradi. “Gadgetga bog’liqlik” natijasida oilaviy kechki ovqatlar yoki muloqotlar virtual dunyoga ko’chmoqda. Bu esa ota-onaning farzand ustidan tarbiyaviy nazoratini (avtoritar emas, balki psixologik-himoyaviy nazoratni) pasaytiradi. Natijada, bola tashqi muhitdan kelayotgan destruktiv g’oyalarga qarshi “ma’naviy vaksina” ololmay qoladi. Gender stereotiplari ijtimoiy ongning ajralmas qismi bo’lsa-da, raqamli asrda ularning noto’g’ri talqini oila barqarorligiga rahna solmoqda. An’anaviy jamiyatda “erkak kishi hissiyotga berilmasligi kerak” yoki “ayol kishi faqat maishiy ishlar bilan shug’ullanishi lozim” degan qotib qolgan qarashlar, zamonaviy axborot xurujlari uchun qulay zamin yaratadi. Masalan, radikal oqimlar ko’pincha “haqiqiy erkaklik” yoki “ideal ayollik” tushunchalarini manipulyatsiya qilib, yoshlarni o’z tuzog’iga ilintiradi [7, B-45].

Muhokama natijasida aniqlanishicha, stereotiplardan xoli tarbiya — bu erkak va ayol tabiatini inkor etish emas, balki har bir farzandga shaxs sifatida qarashdir. Agar oilada o’g’il bolaga faqat "kuch" va "hukmronlik" tushunchalari singdirilsa, u tashqi dunyodagi agressiv ma’lumotlarga moyil bo’lib qoladi. Aksincha, hissiy intellekti rivojlangan, empatiya tuyg’usi bor farzand (jinsidan qat’i nazar) axborot manipulyatsiyasini tezroq anglaydi [3, B-88].

Ma’naviy immunitet hosil qilishda uchta asosiy ustun Oila, Din va Davlat o’rtasidagi uzviy bog’liqlikni tahlil qildik. Oila (Psixologik poydevor): Oila - bu birlamchi filtr. Agar oilada “mediagigiyena” madaniyati shakllanmagan bo’lsa, davlatning barcha choralari samarasiz qoladi. Ota-onalar farzandiga internetdan xavfsiz foydalanishni emas, balki axborotni "yaxshi-yomonga" ajratishni o’rgatishi lozim. Diniy tashkilotlar (Ma’naviy yo’naltiruvchi): Din - axloqiy mezonlar manbai. Bugungi kunda diniy institutlar axborot xurujlariga qarshi "ma’rifiy qarshi zarba" beruvchi markazlarga aylanishi kerak. Islom sivilizatsiyasida ham oila va ilmi bo’lish masalasiga yuksak e’tibor qaratilgan [1, B-32].

Birinchidan, ota-onalar uchun "Raqamli psixologiya" kurslarini tashkil etish zarur. Ikkinchinchidan, darsliklarda gender tengligi va oilaviy qadriyatlar masalasini axborot xavfsizligi bilan bog'liq holda o'qitish lozim. Ijtimoiy institutlar o'rtasida "tezkor ma'naviy hamkorlik" tizimini yo'lga qo'yish kerak. Xulosa qilib aytganda, farzand tarbiyasi bu texnik jarayon emas, balki ruhlarning muloqotidir. Qachonki oilada mehr va ishonch ustuvor bo'lsa, hech qanday raqamli xuruj uning devorini yiqita olmaydi [8, B-12]. Raqamli asrda ma'naviy immunitet - bu shunchaki bilimlar yig'indisi emas, balki shaxsning o'zligini anglash darajasidir. Qachonki oila sog'lom psixologik iqlimga ega bo'lsa, jamiyatda gender qarashlari ma'rifiy asosga qurilsa va ijtimoiy institutlar bir maqsad yo'lida birlashsa, har qanday axborot xuruj o'z kuchini yo'qotadi. Zero, "oilalar - jamiyatning tayanchi bo'lsa, ma'naviyat - bu tayanchning mustahkamligini ta'minlovchi quvvatdir" [6, B-12]. Xulosa qilib aytganda, raqamli dunyo xatarlariga qarshi kurash texnologik emas, balki insoniy va ma'naviy xarakterga ega bo'lishi shart. Biz texnologiyalarni emas, balki insoniylikni, oilaviy mehrni va mustaqil fikrlash qobiliyatini yuksaltirish orqali kelajak avlod xavfsizligini ta'minlay olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abu Bakr ar-Roziy. (2020). Tibbiyot falsafasi va axloqiy tarbiya (M. Mahmudov, Tarj.). Toshkent: Yangi Asr Avlodi.
2. Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2019). Social Psychology (10th ed.). Pearson.
3. Karimova, V. M. (2021). Oila psixologiyasi: Darslik. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Livingstone, S. (2020). Parenting for the Digital Future: Between Fear and Faith. Oxford University Press.
5. Mirziyoyev, Sh. M. (2022). Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent: Tasvir.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2020). Axborot xavfsizligini ta'minlash va kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish chora-tadbirlari to'g'risida. Lex.uz.

7. Safayev, N. S. (2018). Psixologik himoya va shaxs barqarorligi. O‘zbekiston Milliy universiteti xabarlar.
8. UNESCO. (2021). Media and Information Literacy in the Digital Age: A Guide for Parents and Educators. UNESCO Publishing.